

Башлай С.В., кандидат економічних наук, доцент
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ» (м. Суми)

Шумкова О.В., кандидат економічних наук, доцент
Сумський національний аграрний університет (м. Суми)

УЧАСТЬ БАНКІВ В МЕХАНІЗМАХ ПІЛЬГОВОГО КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ

Сьогодні приходиться констатувати, що вітчизняні сільськогосподарські товаровиробники володіють слабкою матеріально-технічною базою. Для галузі притаманні низькі темпи структурно-технологічної модернізації, оновлення основних фондів та відновлення природньо-ресурсного потенціалу. Такі несприятливі умови економічного відтворення суттєво знижують попит на кредитні ресурси. Відтак, ще актуальнішим для сільськогосподарського виробництва стає необхідність послідовного системного застосування механізму раціонального використання бюджетних, запозичених та власних ресурсів. Банки не зацікавлені в кредитуванні високо ризикових підприємств зі строком оборотності кредиту більше двох років. Позичальники, особливо дрібні товаровиробники, не мають вільного доступу до кредитних ресурсів в силу їхньої високої вартості, відсутністю прийняттого предмету застави, недостатньою фінансовою грамотністю, фінансовою нестабільністю.

Зважаючи на специфіку функціонування аграрного сектору, у більшості країн світу на державному рівні приймаються спеціальні програми розвитку та підтримки суб'єктів галузі. Не останнє місце при цьому займають і умови кредитних відносин сільгоспвиробників з банківськими установами. Так, наприклад, в таких західноєвропейських країнах як: Великобританія, Німеччина та Франція частка банківського кредиту в формуванні основного капіталу агропідприємств становить 30-50 %. В Австрії до 40 % обсягів всіх наданих пільгових кредитів банками країни використовується на облаштування та удосконалення організаційної структури ферм, до 30 % на будівництво і реконструкцію житлових і господарських приміщень, більше 10 % – на механізацію виробництва і тільки 5 % – на сприяння реалізації продукції [1, 2]. Важливими факторами досягнення такого стану речей є, з одного боку, є підвищена увага держави до галузі, а з іншого дієвий режим пільгового

кредитування. Банківських кредит є одним із основних елементів складної системи заходів підтримки сільськогосподарських товаровиробників.

За результатами проведеного дослідження вітчизняними науковцями, можна констатувати, що головним елементом вітчизняної системи пільгового кредитування аграріїв є здешевлення їхньої вартості за рахунок бюджетних коштів (в середньому на 10,9 %). Однак, по-перше, частка таких коштів відносно загального обсягу державного бюджету перебуває в межах 0,1-0,5 % [3]. А по-друге, вітчизняний механізм пільгового кредитування базується на тому, що спочатку (з моменту отримання банківської позики і, практично, до її остаточного погашення) сам позичальник несе абсолютно всі витрати з обслуговування кредиту і тільки за умови дотримання ним фінансово-кредитної дисципліни та відповідності критеріям проходження відповідної процедури відбору він може розраховувати на згадану компенсацію. Тобто, первинно на характер та стан встановлення і реалізації кредитних відносин між банком і позичальником фактор вартості позики не впливає.

З метою удосконалення механізму пільгового кредитування сільськогосподарських товаровиробників за участі банків та надання йому більш дієвого змісту в Україні варто врахувати також наступні характерні особливості практики країн Західної Європи та Північної Америки. При цьому основним принципом реалізації механізму залишається часткова компенсація відсоткової ставки фінансово-кредитних установ.

Досвід Франції передбачає застосування диференційованої фіксованої (законодавчо закріпленої) пільгової ставки. В свою чергу, ставки банків впливають лише на обсяг бюджетної компенсації. Зокрема, для фермерів передбачено шість видів пільгових кредитів, за якими рівень відсоткової ставки коливається в межах 3,5-8,5 %, а державні кошти для компенсації розподіляються не між банками, а між адміністративно-територіальними одиницями (департаментами), які наділені правом проведення відбору банків-кредиторів на конкурсній основі.

Форма організації пільгового механізму, яка передбачає фіксацію як рівня пільгової ставки, так і обсягу бюджетної компенсації застосовується в Німеччині. Пільги часто надаються в рамках реалізації цільових програм, що відповідають відповідним пріоритетам державної політики в галузі. В деяких країнах при цьому законодавчо визначені стандарти обсягів забезпечення кредитів. У Великобританії банки при кредитуванні надають перевагу тільки фермерам у чийй власності знаходиться не менше половини фермерського

господарства. В США розмір позики не може перевищувати 85 % ринкової вартості заставного майна фермера-позичальника.

Також елементом кредитного механізму забезпечення додатковими грошовими коштами сільськогосподарських товаровиробників на пільгових умовах варто розглядати програми гарантованих кредитів. Роль держави при цьому може полягати як в наданні додаткових безкоштовних гарантій (первинно, без витрат бюджетних коштів) так і в організації кредитного процесу із залученням спеціалізованих кредитних установ (наприклад, кооперативних іпотечних чи держаного земельного банків).

Іпотечні банки можуть формувати кредитні ресурси шляхом продажу іпотечних облігацій чи закладних. При проведенні таких операцій вони заручаються підтримкою держави (наприклад, державної іпотечної установи). Показовим є приклад Данії, де біля 75 % зобов'язань агрогосподарств сформовані за рахунок довгострокових, забезпечених іпотекою кредитів [4].

В 2012 році змінами до діючого банківського законодавства в Україні було передбачено створення Державного земельного банку, який повинен стати універсальною фінансовою установою, яка працюватиме з усіма формами агропідприємств, використовуватиме різноманітні види застави за кредитами та забезпечить здешевлення вартості кредитних ресурсів для селян. Окрім того, банк має активно співпрацювати з банками другого рівня щодо рефінансування, надання та отримання гарантій, а також брати на себе частину ризиків, пов'язаних з кредитуванням аграріїв.

Одним з основних завдань такого банку має бути пільгове кредитування сільськогосподарських товаровиробників (на рівні 8-9% річних) під заставу землі для власників, або під заставу права оренди, якщо земля в оренді. Досвід країн світу підтверджує необхідність функціонування на ринку земель державного банку, який до того ж зможе виконувати функції регулятора ринку та розпорядника державних сільськогосподарських земель.

Таким чином, особливий інтерес в рамках удосконалення вітчизняної практики пільгового банківського кредитування сільськогосподарських товаровиробників викликають види кредитів, критерії відбору позичальників, об'єкти кредитування та вимоги щодо забезпечення, а також порядок та умови встановлення пільгових відсоткових ставок за банківськими кредитами.

Література

1. Коробейников, М. Зарубежная практика кредитования сельского хозяйства и ее позитивное использование в условиях современной России [Текст] / Коробейников М. // Международный сельскохозяйственный журнал. – 2001. – № 4. – С. 84-92.
2. Кузьмин, И. Финансово-кредитное обеспечение сельского хозяйства в развитых странах [Текст] / Кузьмин И. // Международный сельскохозяйственный журнал. – 2011. – № 1. – С. 112-121.
3. Скрипник, А. Інформаційна складова підвищення ефективності кредитування аграрного сектору [Текст] / Андрій Скрипник, Олексій Ткаченко // Вісник НБУ. – 2011. – № 11. – С. 32-38.
4. Дмитриев, И. В. Институциональные и организационные особенности кредитования сельскохозяйственных предприятий в зарубежной практике [Текст] / Дмитриев, И. В. // Банковские услуги. – 2011. – № 1. – С. 29-39.

Башлай, С.В. Участь банків в механізмах пільгового кредитування сільськогосподарських товаровиробників [Текст] / С.В. Башлай, О.В. Шумкова // Проблеми соціально-економічного розвитку підприємництва: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (8-9 листопада 2012 р., м. Дніпропетровськ). – Дніпропетровськ: Герда, 2012. – С. 153-156.